

Липсата на висше образование представлява преграда дори пред онези изследователски изводи, които действително биха могли да облекчат съдбата на циганите. Основната причина за това е, че самите проучвани не разбират характера на проучванията и че от опит са научили да очакват най-лошото от външните лица. Така изследователите извън циганската общност могат или да манипулират проучванията, или да не успеят да постигнат наистина плодотворни резултати. По-сетнешно следствие от това недоразумение е създаването на опозиционно настроени клики в рамките на самата циганска общност, факт, понякога посрещан с радост от финландското мнозинство, нетърпеливо да откаже средства както за проучвания, така и за програми, които биха могли да подпомогнат малцинственото население. И накрая, трудностите при провеждане на проучвания на циганите често подтикват добри изследователи да потърсят по-лесни области. Това, в общи линии, е днешното състояние на нещата: циганите се противопоставят на *всяко* проучване, а изследователите не смеят да разглеждат циганските теми.

Съществува проблем дори по въпроса за подобряване на образователните възможности с оглед на подхранване на циганската култура: образованието може да доведе до отчуждаване, ако учебната програма не включва циганската култура. Забелязва се известен напредък, сега има учители по ромски език, които могат да преподават езика на цигански деца. Нещо повече, някои общини са назначили цигани служители, които да посредничат между финландското и циганското население. И накрая, сега има университет с неофициална квота за прием на цигани.

В заключение, има спешна нужда от по-задълбочени изследвания на циганите. Тъй като нашата култура е едновременно изчезваща и трансформираща се с изключителна бързина, опасността от асимилация е близка, ако по-старите традиции бъдат затъмнени - въпреки фактът, че финландското мнозинство продължава да не допуска циганите в своите среди.